

Aaron Kronski

Vražji glas

Mladinska knjiga, Ljubljana 1989

Memento mori! Ko se neuničljivo zabavamo ob fantastično-bizar-nih epopejeh, ki jih v epizodah kakor poslanice pošiljata med nas Blaž Ogorevc — Nesmrtni in Milan Kleč — Veliki, v njih vedno tiči tudi grenak opomin minljivosti. Kdo drug kot najvidnejši imeni reda vinske trte slovenskih pisateljev bi ga znal zapisati z ravno pravšnje mero ironije, da je še znosen? Omamna kapljica je substancialna tudi za pisateljski alter-ego Toma Rebolja — Aarona Kronskega. Vendar pustolovščina le-tega, opisana v knjigi *Vražji glas*, ni niti malo sproščujoča, temveč rezultira v resignaciji.

Vprašanje, ki zadeva tisto literarnobistveno, se ob tej knjigi zastavi kot: Ali je *Vražji glas* kriminalka ali thriller (grozljivka)? Predvsem želi biti kriminalka. Uvrščena je v zbirko, ki obljublja »lahkotno in voljno tkanino slovenskega jezika za vse letne čase in vse ljudi«. Naslovnica namiguje na detektivko, neslovensko ime na tuje poreklo, kar radi identificiramo s preizkušeno kvaliteto. Pripoved je eno samo uvajanje neznank, zastavljanje vprašanj, osnovno dejanje je kraja, ki povzroči še druge zločine, skozi se sprehajajo arabski teroristi, ustaški emigranti, mafija in puščajo za sabo obilo trupel in krvi, ne manjka atraktivnosti Zahoda (zasebna galerija v Parizu, zasebna klinika v Švici), erotike (lepo dekle Lilit-Simone in lepi deček David), vse pa odeto v najskrivnostnejši plašč judovske mistike. Zgradba je torej tipična za kriminalko, vendar je kot kriminalka brez psihološkega okostja. Kronski se namreč skozi zgodbo ne poistoveti z nobeno od udeleženih strani, niti ne deluje »za svoj račun«. Neverjetno bogat zastavek motivov deluje le kot pretirano okrašena kulisa. Kronski je v dogajanje vpleten prek lastne sentimentalnosti in brezbričnosti, ki izhaja iz njegove identitete: pijanec je in kot tak se tudi odloči končati pustolovščino, ko ga ta več ne zabava.

Kot grozljivka se *Vražji glas* bere šele v epilogu. Intenca žanra se tu konča. Ko se namreč avtor sprašuje, ali naj iz thrillerja v thriller našteva (svoje domače živali: kavko Franza, netopirja Kierkegaarda, zlato ribico Pascala!), s tem namiguje na svoja prejšnja dela. To potrди tudi nastop oseb, ki so se pojavljale že v Reboljevih prejšnjih delih.

Kronski se ustali v tujini (Reboljevo delo je rezultiralo v poskus žanra), navezan na pokopališče in dobro kapljico. Tu je mesto razglabljanj o pisateljevem poslanstvu, o moči in nemoči zapisane besede, o njenem vzajemnem učinkovanju z realnostjo. »Kaj hočem povedati, sprašuješ? Da to, kar je res, sanjam, in to, kar sanjam, da je res. Ampak zdaj ni nobenega dvoma več, da me je življenje udarilo s trajnim mačkom.« Večni obrazec pisateljevega spopadanja z minljivostjo. Njegova želja ujeti trenutek v trajnost zapisanega je enaka želji pijanca, povzročiti, intenzivirati in podaljšati prijetnost življenja. V tej knjigi se obe sprevržeta v uničujočo strast — pijanec Kronski onemogoči zgodbo, da bi bila žanrska, pisatelj Rebolj onemogoči knjigo, da bi pomenila dosežek v slovenski literaturi. Grozljiva je torej predvsem brezuspešnost takšnih prizadevanj in misel na razloge, ki so privedli do tega književnega poskusa. S pretežno žanra je namreč založba podtaknila knjigo »vsem ljudem v vseh letnih časih«, »lahkotna in voljna tkanina slovenskega jezika« pa naj bi dokazala, da zmore žanr.

Ves eksponirani »žanrski« del je le metafora realnega sveta, ki ga je avtor izrinil iz junakove zavesti in ga v postmodernistični maniri spremenil v estetski objekt. Vendar mu je to uspevalo le za ceno zanemaritve subjekta. Verjetno zaradi uravnoteženja se je nato odločil dostaviti še povsem različen epilog, v katerem se predstavi modernistično zrevoltiran subjekt in razkrije, da je *Vražji glas* knjiga, v kateri so bistvena eksistencialna vprašanja. V prvem delu knjige se Rebolj odreka avtorstvu v korist junaka Kronskega in njegove tipizirane osebnosti, v epilogu pa prvoosebna pripoved spet privzame klasično vlogo podajanja avtorjevega pogleda na svet. Ta posebnost govori v prid naslednjemu: Gre za neke vrste pikareskno dogodivščino popotnika — pijanca (sprehod skozi »žanr«), ki se, kot že rečeno, na koncu omeji na sprehode po pokopališču in se ukvarja z mislijo, da postane grobar. Grobar bi bila pravzaprav najbolj ustrezna profesija za Reboljevega junaka. Tudi Rebolj je namreč nasedel »hierarhičnosti« estetike: s tem, da je »žanr« popravil z visokoliterarnim dostavkom, ga je kot manjvrednega poskušal nadgraditi. Žal pa je poskušal preseči nekaj odsotnega, saj žanra kot takega ni obvladal. Rebolj je torej izkopal še eno lopato zemlje v jami nekomunikativnosti slovenske literature.

Pravi grobar, ki nastopi v knjigi, konča v loncu kuhanega vina. V alkoholu ni rešitve za Kronskega kot ne v žanru za Rebolja, oba se šele bosta morala opredeliti: za (pre)zasebne subjektivne dileme in avtopoetiko ali za občeintrigantne objektivne zgodbe in žanr.

Virna Lešnik